

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-4-68-120>

УДК 336.226.1:336.227

Ярема Я.Р., Гринда А.М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація. Загальновідомо, що кожна держава для забезпечення виконання своїх функцій зобов'язана мати відповідні кошти, які концентруються в бюджеті. За надходження цих коштів до бюджету відповідає бюджетна політика та податкова політика. У статті досліджено особливості, стан податкової політики України на сучасному етапі. Розглянуто сутність, поняття та принципи податкової політики. Зроблено акцент на таку складову податкової політики, як пошук ідеалів оптимального оподаткування. Досліджено динаміку податкових надходжень до бюджету України. Також досліджено проблеми сучасної податкової політики України та визначено напрямки та шляхи їх вирішення. В ході дослідження встановлено, що зміст податкової політики має бути підпорядкований і узгоджений із цілями соціально-економічного розвитку країни.

Ключові слова: податок, податкова політика, зарубіжний досвід, податкові надходження, державний бюджет.

Yarem Yaroslav, Grynda Andriana

Lviv National Ivan Franko University

TAX POLICY IN UKRAINE: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Summary. It is well known that each state has the obligation to have adequate funds to ensure its functions, which are concentrated in the budget. The budget policy corresponds to the receipt of these funds to the budget. The article deals with the features, state of tax policy of Ukraine at the present stage. The essence, concepts and principles of tax policy are considered. It was determined that tax policy is the activity of the state in the field of establishment and collection of taxes, in particular, in the formation of state revenues at the expense of fixed and temporary sources, the establishment of types of taxes, payments, objects, rates, privileges, mechanism of enrollment. The content and objectives of the tax policy may vary depending on objective and subjective factors and are determined by the social and political structure of society. Tax policy is carried out by state authorities and local self-government. The emphasis is on such an element of tax policy as the search for optimal taxation ideals. The dynamics of tax revenues in the budget of Ukraine is researched. The experience of economically developed foreign countries in the field of taxation is analyzed and the possibility of its introduction in the domestic tax practice is considered. The state forms its tax policy by changing the elements of the taxation system (for example, reduction or reduction of additional rates, tax bases). The problems of the current tax policy of Ukraine were also investigated and directions and ways of their solution were determined. It is determined that the content of the tax policy should be consistent with the goals of the country's socio-economic development. It analyzed the structure of budget revenues, the structure of tax revenues, the ratio of direct and indirect taxation, the ratio of national and local taxes, the ratio of revenues to state and local budgets.

Keywords: corporate income tax, foreign experience, tax credit, regulatory capacity, fiscal efficiency.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні через прибутки та видатки центрального уряду і місцевої влади, тобто через бюджетну систему, здійснюється пряме державне регулювання економіки. Одними з основних елементів системи державного регулювання є фінансові механізми, що безпосередньо ґрунтуються на податковій політиці держави.

Одвічною проблемою податкової політики завжди був пошук ідеалів оптимального оподаткування. З одного боку, податки мають забезпечити сталу фінансову базу держави, з іншого – залишити достатньо коштів підприємствам і громадянам з метою збереження максимальної заінтересованості в результатах діяльності. Іншими словами, податкова політика повинна влаштовувати і державу, і платників податків.

Проте сьогодні податкова політика України неадекватна економічним умовам і завданням її розвитку, не відбиває специфіки періоду побудови ринкової економіки, не враховує тенденцій розвитку податкової системи економічно розвинених країн і світового досвіду в цілому. Тому актуальним залишається забезпечення формування такої системи оподаткування, яка сприяла б розвитку економіки, формуванню повноцінних суб'єктів ринку з одночасним поступовим вирішенням проблеми скорочення

дефіцитності бюджету та досягнення фінансової стабілізації з подальшим переходом до економічного зростання. Приведення існуючої податкової політики у відповідність з соціальними потребами суспільства і визначення пріоритетів розвитку не лише для економічного зростання країни, але і для забезпечення нормального якісного рівня життя населення є сьогодні першочерговим завданням.

Аналіз наукових публікацій з теми дослідження та виділення невирішених проблем. На сучасному етапі у вітчизняній науці дослідженням питання стану, проблем та принципів податкової політики займалися багато науковців, зокрема: В.Л. Андрущенко, Л.Я. Бенч, Ю.О. Волкова, Ю.Б. Іванова, І.М. Іваська, Л.О. Кизилової, О.Ю. Кудріної, І.О. Лютого, О.В. Отрошко, С.В. Онишко, О.М. Ковалюк, Л.П. Максимова, А.М. Соколовської, М.І. Стецишин, Л.Л. Тарангул, О.М. Тищенко тощо. Але питання стану, проблем податкової політики та шляхів їх вирішення залишається актуальним і сьогодні.

Метою статті є дослідження стану податкової політики України на сучасному етапі, визначення проблем та шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Держава може впливати на економічне життя держави лише маючи у своєму розпорядженні певні

грошові ресурси, які формуються у державі за рахунок громадян та юридичних осіб. Саме за рахунок цих надходжень держава втручається в “роботу” ринку, регулює розвиток виробництва, сприяючи прискореному зростанню одних галузей або форм власності і “погіршенню” інших.

В Україні питання податкової політики належать до найгостріших проблем, як в економічному, соціальному, так і в політичному контексті. На сьогоднішній день існує понад сто визначень “податкової політики”, ось деякі з них (табл. 1.1).

Так, узагальнивши погляди вчених, варто зазначити, що податкова політика являє собою систему державних заходів в області регулювання оподаткування. Її зміст і мета зумовлені соціально-економічним ладом суспільства, стратегічними цілями, які визначають розвиток національної економіки, соціальними групами, що стоять при владі та міжнародними зобов'язаннями в сфері державних фінансів [7].

Провідна роль у забезпеченні виконання державою функцій щодо регулювання національної економіки належить податкам. Саме податки є ефективним інструментом державного регулювання ринкової економіки, що застосовується в більшості західних країн протягом останніх років. Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до Податкового Кодексу [1].

В Україні встановлюються загальнодержавні та місцеві податки та збори. До загальнодержавних належать податки та збори, що встановлені Податковим кодексом і є обов'язковими до сплати на усій території України, крім випадків, передбачених Кодексом. Так, до загальнодержавних податків належать: податок на прибуток

підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний податок, екологічний податок, мито та рентна плата. До місцевих податків належать: податок на майно, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір [1].

Для дослідження ефективності податкової політики загалом більшість економістів вважають, що необхідно проаналізувати показник фактичних надходжень податків до бюджету України та обсяги планових показників. Адже в ринкових умовах господарювання податкові надходження до державного та місцевих бюджетів є необхідною умовою виконання державою своїх функцій.

Так, за даними Державного казначейства України, до загального та спеціального фонду державного бюджету за 2016 р. надійшло 650782 млн. грн. податкових надходжень. Протягом 2017-2018 рр. спостерігалась тенденція до збільшення податкових надходжень до зведеного бюджету України, що у 2017 році становили 828158 млн. грн. В 2018 році сума податкових надходжень до зведеного бюджету України збільшувалась і становила 986348 млн. грн. Досліджуючи найактуальніші дані 2019 року, варто відмітити, що за січень-лютий 2019 року до Зведеного бюджету України надійшло 150612 млн. грн. (рис. 1.1).

Найбільшу частку в дохідній частині зведеного бюджету України становлять такі державні податки як податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток та податок на додану вартість. Саме ці податки становлять майже половину податкових надходжень зведеного бюджету України. Розглянемо динаміку надходжень даних податків до Зведеного бюджету України (рис. 1.2).

Таблиця 1.1.

Визначення “податкової політики” згідно поглядів вчених

Вчений	Визначення “податкової політики”
Л.В. Дикань, Т.С. Воїнова, Є.Б. Бережний	податкова політика – це сукупність заходів держави щодо впровадження системи податків і конкретних форм та методів їх справляння, що відповідають конкретним історичним умовам і враховують традиції й менталітет нації
Г.Л. Вознюк	визначив у загальнодержавному плані податкову політику, як державну політику оподаткування юридичних і фізичних осіб.
А.І. Крисоватий	зазначає, що податкова політика є основним інструментом реалізації фіскальних інтересів держави

Рис. 1.1. Динаміка податкових надходжень до зведеного бюджету України 2016-2018 рр. та січень-лютий 2019р., млн. грн.

Джерело: сформовано автором на основі даних [2-5]

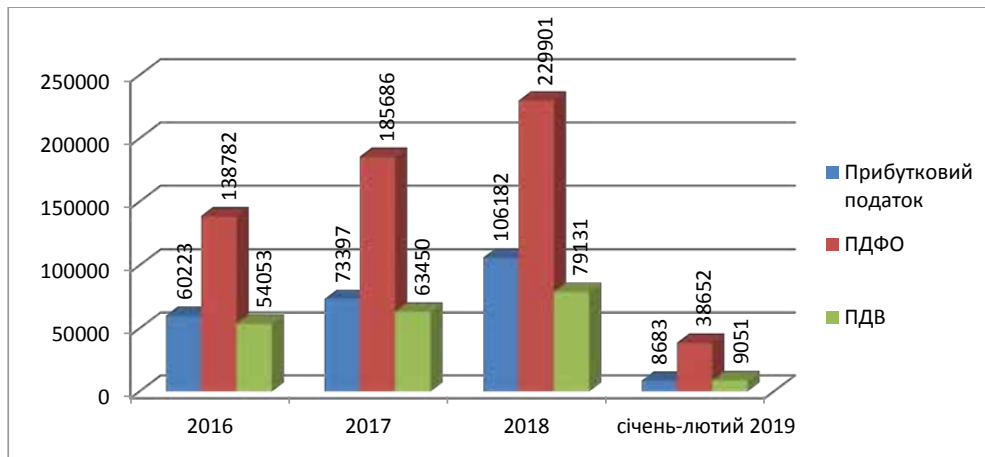

Рис. 1.2. Динаміка податкових надходжень до зведеного бюджету України 2016-2018 рр. та січень-лютий 2019 р., млн. грн.

Джерело: сформовано автором на основі даних [2-5]

Рис. 1.3. Динаміка надходжень місцевих податків до зведеного бюджету України 2016-2018 рр. та січень-лютий 2019 р., млн. грн.

Джерело: сформовано автором на основі даних [2-5]

Згідно даних таблиці, спостерігається збільшення надходжень від податку на доходи фізичних осіб, прибуткового податку та податку на додану вартість до зведеного бюджету України. Так, у 2016 році сума надходжень від податку на доходи фізичних осіб до зведеного бюджету становила 138782 млн. грн., протягом 2017-2018 років спостерігалось збільшення надходжень, проте незначними темпами. Станом на січень-лютий 2019 року надходження ПДФО до зведеного бюджету становили 38652 млн. грн. Щодо прибуткового податку, то у 2016 році до зведеного бюджету надійшло 60223 млн. грн. надходжень. У 2017 році до бюджету України надійшло на 21,9% більше надходжень від прибуткового податку, а у 2018 році – на 44,7% більше.

Щодо податку на додану вартість, то враховуючи суми бюджетних відшкодувань ПДВ все ж спостерігалось збільшення надходжень від даного податку. Згідно найактуальніших даних Державної казначейської служби України, то станом на січень-лютий 2019 року до зведеного бюджету України надійшло: ПДФО – 38652 млн. грн., прибуткового податку – 8683 млн. грн., ПДВ – 9051 млн. грн.

Оцінимо динаміку надходжень місцевих податків та зборів до зведеного бюджету України. Так, дослідивши податкові надходження до зве-

деного бюджету України від місцевих податків та зборів, видно, що протягом досліджуваного періоду 2016-2018 рр. спостерігалась позитивна динаміка від даного виду надходжень (рис. 1.3).

Варто відмітити, що у 2016-2018 роках надходження від місцевих податків та зборів стрімко збільшились в порівнянні з минулими роками. Причиною цього є зміни в Бюджетному кодексі, що призвели до передачі додаткових джерел доходів місцевим бюджетам; упорядкування окремих видатків; розширення переліку джерел бюджету розвитку; стимулювання місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування.

Так, надходження від місцевих податків та зборів у 2016 році становили 42261 млн. грн., у 2017 році збільшились до 53282 млн. грн., у 2018 році спостерігалось збільшення надходжень від місцевих податків та зборів на 14,5%, а станом на січень-лютий 2019 року до зведеного бюджету надійшло 1242 млн. грн.

Говорячи про результативність податкової політики, деякі економісти вважають за доцільне порівняти планові показники податкових надходжень з фактичними (рис. 1.4).

Дослідивши дані Державної казначейської служби України, варто відмітити, що у 2016-2017 роках

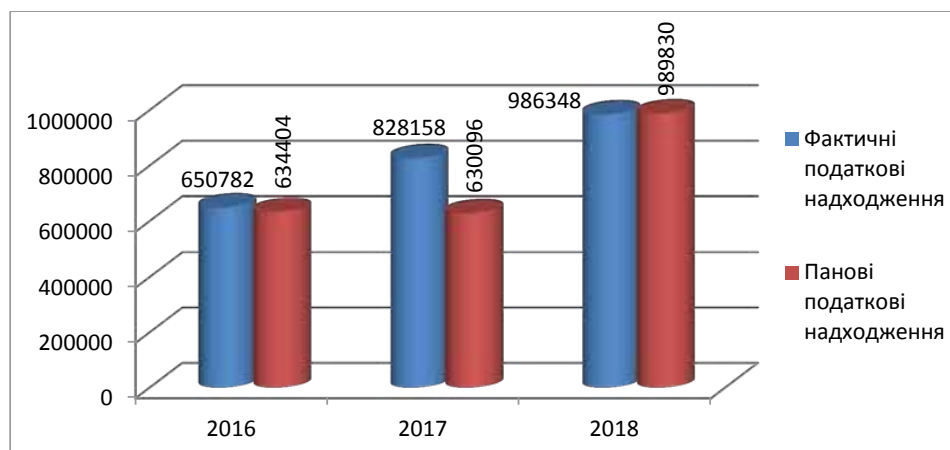

Рис. 1.4. Плановий та фактичний обсяг податкових надходжень до зведеного бюджету України 2016-2018 рр. та січень-лютий 2019 р., млн. грн.

Джерело: сформовано автором на основі даних [2–5]

спостерігалось перевищення фактичних показників податкових надходжень над плановими, лише у 2018 році було недовиконано план податкових надходжень до зведеного бюджету. Це свідчить про неефективність податкової політики у 2018 році.

Проаналізувавши певні особливості податкової політики та податкової системи України, варто відмітити, що головними вадами сучасної моделі податкової політики є: надобтяжливість, нерівномірність і несправедливість розподілу податкового навантаження; чиновницькі викривлення норм законодавства; корумпованість і каральний зміст податкових відносин. А відтак податкова система та податкова політика, що діє в нашій державі, продовжує стояти на заваді ефективному розвит-

ку українського суспільства. Вона була і є високим частоколом між владою і народом та використовується як засіб пригнічення платників податків [6].

Отже, варто виділити такі шляхи реформування податкової політики України на сучасному етапі: зменшити кількість платежів на рік, витрат часу й коштів на ведення податкового обліку і сплату податків; побудувати відносини між платниками та податковими органами на засадах партнерства; знизити загальне податкове навантаження на економіку; оптимізувати систему податкових пільг; забезпечити детінізацію доходів фізичних осіб; зменшити можливість ухилення від сплати акцизного податку; забезпечити місцеві бюджети надійними джерелами надходжень тощо.

Список літератури:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Звіт про виконання Зведеного бюджету України на 2016 рік // Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
3. Звіт про виконання Зведеного бюджету України на 2017 рік // Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
4. Звіт про виконання Зведеного бюджету України на 2018 рік // Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
5. Звіт про виконання Зведеного бюджету України за січень-лютий 2019 року // Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
6. Реформування податкової системи // Газета «Юридичний вісник України». URL: http://yurincom.com/ua/yuridichniy_visnyk_ukrainy/overview/?id=991
7. Чиж В.І., Корецька-Гармаш В.О. Організація податкового контролю за своєчасністю сплати та правильністю нарахування податку на прибуток в органах Державної податкової адміністрації. *Економіка: проблеми теорії та практики. наук. праць Дніпропетровського національного університету*. Вип. 260. Т. 4. Дніпропетровськ, 2010. С. 1068–1080.

References:

1. The Tax Code of Ukraine dated 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Report on implementation of the Consolidated Budget of Ukraine for 2016 // Official site of the State Treasury Service of Ukraine. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?CurrDir=146477>
3. Report on implementation of the Consolidated Budget of Ukraine for 2017 // Official site of the State Treasury Service of Ukraine. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?CurrDir=146477>
4. Report on implementation of the Consolidated Budget of Ukraine for 2018 // Official site of the State Treasury Service of Ukraine. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?CurrDir=146477>
5. Report on implementation of the Consolidated Budget of Ukraine for January-February 2019 // Official site of the State Treasury Service of Ukraine. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=1464776>
6. Reform of the tax system // The newspaper "Legal Bulletin of Ukraine". URL: http://yurincom.com/ua/yuridichniy_visnyk_ukrainy/overview/?id=99
7. Chizh V.I., Koretskaya-Garmash V.O. Organization of tax control over timely payment and correctness of the calculation of income tax in the bodies of the State Tax Administration. *Economy: problems of theory and practice. sciences Works of Dnipropetrovsk National University*. № 260. Т. 4. Dnepropetrovsk, 2010. Pp. 1068–1080.